

תרגול

עבודתן הזוגית של עלמה שניאור ויערה אורן נשענת על פעולה יומיומית, חוזרת ונשנית, בעלת חוקים ברורים: כל יום, במשך ששה חודשים, שתי האמניות התחייבו לפעול על גבי דף נייר לבן, בפורמט A5 ומשקלו 220 גרם. ההחלטה השרירותית על פעולה זו, קבעה הכרח מציאות, מחויבות להתייחס לדף הריק מדי יום, מבלי יכולת לשנות את הדפים בדיעבד. הן עבדו לחוד, ללא תיאום, מבלי להגדיר נושא ומבלי להתייחס לעבודות אחת של השנייה.

התוצאה לא תוכננה מראש, ולא ניתן היה לצפות לאן תוביל הדרך. מגבלה זו אפשרה שותפות גורל- יצירה משותפת תוך שמירה על חופש ביטוי אישי; התוצאה- 183 צמדים של עבודות נייר. כל צמד הופך לעבודה אחת שלמה, המאפשרת התבוננות בהקשרים שנוצרים בין ציוריה של אורן לדפיה של שניאור. לעתים, נדמה כי שני חלקי הדף היו לאחד מאז ומעולם: דימוי שמשלים את המילה הכתובה, גברים ה'צדים' ארנבות, דפים ריקים הנצמדים זה לזה, תנועה ציורית שחוזרת על עצמה, צילום מקופל שצורתו משתכפלת, קש השתייה הורוד והנערה הורודה שלצדו.

בציורפים אחרים, מתגלים שני תהליכים שונים- שני קולות ברורים הבוקעים מתוך הדף. אורן, הפועלת במדיום הציור המוכר והבטוח עברה, התייחסה למגבלה כהיתר לחופש פעולה, כאפשרות להתנסות בכלים ציוריים חדשים: משיכות מכחול, הפשטה, קולאזים, הדבקות, גריעות וניולות צבע. לצד העבודות המדברות את שפתה הציורית שזה מכבר קיימת, ישנם דפים המבטאים קלילות, הומור ואקספרימנטאליות. אורן, בוחנת טכניקות שונות על פני ימים ודפים מתוך ניסיון כנה לצאת אל מחוץ למרחב עשייתיה; סדרות של שרבוטים אווריריים, נופים העשויים מנגזרות נייר ומדבקות, דמויות משורטטות בטושים צבעוניים ומופשטים גיאומטריים.

מדיום הציור זר לעשייתה האמנותית של שניאור, דבר המשחרר אותה מהעיסוק הפורמליסטי בשפת הציור- בקו ובכתם. עבודותיה בחלקן, בוחנות את גבולות הפעולה עצמה- עד כמה רחוק ניתן ללכת ולהישאר במסגרת הדף: לקרוע, לקפל, למחוק ולגזור. בחלקם המכריע, דפיה מתגלים כעצם חשופה, מעין יומן אישי חסר עכבות. לעתים, הציור מתפקד כייצוג ויזואלי לקורות היומיום: חפצי רדי-מייד זניחים המוצאים את דרכם אל הדף, שרבוט מחשבות ספוראדיות, שרידים של כוס קפה או חיתול. לעתים הדפים מהווים בליל של מילים ומשפטים שנמחקים ונכתבים מחדש, חוזרים על עצמם כרצף תודעה עיקש וחסר מנוח. לעתים אחרות, הכתיבה הכאוטית מתגלה כפעולה כפייתית ומכוונת

- חזרה על אותו משפט, שורות שעולות אחת על השנייה ומכסות את עצמן; הכותבת, כמבקשת לגאול את עצמה מן המילים דרך החזרתיות והחשיפה, או דווקא להסתיר אותן מעיני הצופה באמצעות החצנתן העודפת. ברצף של וידויים וכנות בלתי מתפשרת, שניאור לא מסתירה את הכישלון, את אי העשייה המגולמת ברצף הדפים הריקים.

המגבלה שהציבו בפני עצמן שניאור ואורן מתפקדת כמשל לדימוי השכיח של 'האמן העומד אל מול הדף הריק'. כך בכל יום, הן התייצבו אל מול אותו דף ריק, אל מול החופש הבלתי נדלה והמתסכל. אלא שכאן, עצם המחויבות לפעולה, הפכה את תוצאתה ל'לא מחייבת'. היינו, עליהן לפעול על גבי הדף ויהי מה, כך שהתוצר אינו נמדד בשל ערכו או חשיבותו. לכן, מתאפשר כאן חופש הגישוש, חיפוש אחר קול ייחודי בד בבד עם הרצון לאבד שליטה ולהיות לרגע 'מישהו אחר'. משוחררות לפתע מהקול הפנימי, הביקורת, מן החוקים של 'מה אמור או לא אמור להיות מוצג', הן מצליחות לחזור לפרקים לחוויית יצירה ראשונית ולשכוח את עצמן בתוך הפעולה.

על פי החיבור הפילוסופי "יוגה סוטרות של פטנג'לי", תרגול מתמיד (Abhyāsa) בשילוב עם וויתור ואי-היקשרות (Vairāgya) מהווים את אבני היסוד של תורת היוגה. תוך ויתור על היקשרות להישגים חומריים/פיזיים, התרגול הופך למהות עצמה, ליעד ולא לאמצעי. בדומה לכך, התרגול הנוכחי של שניאור ואורן המתרחש במסגרת קפסולת זמן מובנית- מתגלה כהכרח קיומי. תוצאתו מביאה לביטול חלקי של האגו, לטשטוש זהות שהופך את שני התהליכים- לאחד.

הספר חושף תהליך פגיע, צנוע ואינטימי אשר מובא לצופה במלואו, ללא התערבות ועריכה. זהו תוצר גולמי וחסר הילה, המציע הצצה לתוך מגירות סטודיו מדומות ומבטא את מפחי הנפש, היצירתיות והאימפוטנציה הגלומים בעצם העשייה האמנותית. תהליכים אישיים חבויים מן העין, העומדים כביכול מאחורי היצירה ה'אמיתית', מקבלים במה משלהם: שרבוטים, ציורים, חיתוכים, קיפולים ומחשבות שלא אמורות להיקרא.

דינה יקרוסון